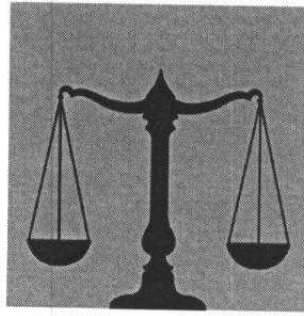

دکترین اداره خوب
در حقوق اداری ایران

رضا خطی دیز آبادی

انتشارات هاوژین

سازمان اسناد و کتابخانه ملی: خطی دیزآبادی، رضا/ ۱۳۶۳

عنوان و نام پدیدآور: دکتر رضا خطی، حقوق اداری ایران/ رضا خطی دیزآبادی

عنوان قراردادی: ایران. قوانین و احکام (Iran. Laws, etc)

مشخصات نشر: تهران: نشر حقوقی، ۱۳۹۹

مشخصات ظاهری: ۳۶ ص.

شابک: ۸ - ۳۰ - ۶۹۹۱ - ۶۱۱ - ۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه

موضوع: حقوق اداری - ایران (Administrative law - Iran)

رده‌بندی کنگره: KMH ۲۷۲۰

رده‌بندی دیویی: ۳۴۲/۵۵۰۶

شماره کتابشناسی ملی: ۷۲۸۲۶۱۴

انتشارات هاوژین

دکترین اداره خوب: حقوق اداری ایران

رضا خطی دیزآرت

طراح جلد: صغری ابراهیمی

صفحه آرا: حامد حیدری فرد

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ نخست - ۱۳۹۹

مازندران - ساری. تلفن: ۰۱۱-۳۳۳۶۱۲۳۹

Email: havzhin.publish@yahoo.com

فهرست مطالب

مقدمه	۱۳

بخش اول: حقوق اداری

فصل اول: تاریخچه حقوق اداری

گفتار اول: تاریخچه حقوق اداری	۱۸
الف - تاریخچه حقوق اداری پیش از اسلام	۱۸
۱- دوره هخامنشیان	۱۸
۲- دوره سلوکی ها و اشکانیان	۱۹
۳- دوره ساسانیان	۲۰
ب - دوره اسلامی و اداره کشور	۲۱
۱- دوره صفویه	۲۶
۲- دوره قاجاریه	۲۸
۳- سیستم اداری از دوره ی مشروطیت	۳۱
ج - سیستم اداری دوره جمهوری اسلامی	۳۳
د - حقوق اداری در جوامع غربی	۳۵

فصل دوم: کلیات حقوق اداری

- گفتار اول: کلیات ۳۷
- الف - لزوم مطالعه حقوق اداری ۳۹
- ۱- دولت ۴۱
- ۲- حکومت ۴۱
- گفتار دوم: تحولات حقوق اداری ۴۲
- الف - اندیشه های حاکم بر تحولات حقوق اداری ۴۲
- ۱- علت وجودی حقوق اداری ۴۲
- ۲- نسبی بودن تعریف حقوق اداری ۴۴
- گفتار سوم: اصول حاکم بر تحولات اداری ۴۵
- ۱- اصل: اساس حاکم بر تحولات اداری ۴۵
- ۲- جریان قدرت و لب ۴۷
- ۳- جریان آزادی خواهی ۵۲
- ۴- جریان تساوی طلبی و عدالت خواهی اجتماعی ۵۲
- ۵- اصول اداری حاکم بر تحولات حقوق اداری ۵۳
- گفتار چهارم: منابع حقوق اداری ۵۴
- الف - منابع مدون ۵۴
- ۱- قانون اساسی و قانون عادی ۵۵
- ۲- قواعد حقوق بین الملل ۵۵
- ۳- آیین نامه های اداری ۵۵
- ۴- رویه قضایی ۵۶
- ۵- منابع فقهی ۵۶
- ب - منابع غیر مدون ۵۶

۵۶	۱- عرف و عادت .....
۵۷	۲- اصول کلی حقوق .....
۵۷	گفتار پنجم: ارتباط حقوق اداری با دیگر علوم .....
۵۷	۱- پیوستگی حقوق اداری و حقوق سیاسی .....
۵۸	۲- پیوستگی حقوق اداری و حقوق جزا .....
۵۸	۳- پیوستگی حقوق اداری با حقوق مالی دولت .....
۵۹	۴- پیوستگی حقوق اداری با حقوق کار .....
۶۰	۵- پیوستگی حقوق اداری با علوم اداری .....
۶۱	۶- پیوستگی های حقوق اداری .....
۶۱	گفتار ششم: خصوصیات حقوق اداری .....
۶۱	۱- خصیصه پراکنده گی .....
۶۲	۲- خصیصه استقلال .....
۶۲	۳- ویژگی های استقلال حقوق اداری .....
۶۳	۴- استقلال حقوق اداری به صورت اعمال ترجیحی .....
۶۳	۵- نسبی بودن اعمال قواعد ترجیحی .....
۶۳	۶- استقلال به صورت اعمال قدرت عمومی .....

فصل سوم: آیین پیدایش اداره خوب

۶۵	الف - اصل حاکمیت قانون .....
۷۰	ب - اصل اجرای قانون بدون استثناء .....
۷۴	ج - اصل تناسب .....
۷۷	د - اصل سلسله مراتب اداری .....
۷۹	۱- خوبی های سلسله مراتب اداری .....

- ۲- بدی های سلسله مراتب اداری ۸۰
- ر- مسولیت در حقوق اداری ۸۰
- ه- اصل بی طرفی ۸۲
- ۱- یکسان اندیشی ۸۳
- ۲- بی طرفی ظاهری ۸۳
- ۳- یکسان نگری در دادگری ۸۳
- ۴- رد دادرسی ۸۳
- ۵- سلب صلاحیت در موارد خاص ۸۴
- ز- اصل استماع ۸۴

بخش دوم: عدم جانبداری و ظهور اداره خوب

فصل اول: اصل بی طرفی در قوانین و مقررات اداری ایران

- گفتار اول: مفهوم اصل بی طرفی ۹۳
- الف - اصل بی طرفی از دیدگاه اسلام ۹۵
- ب - اصل بی طرفی از دیدگاه حقوق بشر ۹۷
- گفتار دوم: موارد بی طرفی در مقررات اداری ایران ۹۹
- گفتار سوم: عوامل بی طرفی و ابزار کنترل کننده ۱۰۲
- الف - عدالت ۱۰۲
- ب - پرداخت حقوق بر اساس کار انجام شده ۱۰۵
- ج - نظارت مقام مافوق بر مادیات ۱۰۵
- د - نظام الکترونیکی در فرآیند تصمیم گیری ۱۰۵
- ر - علنی بودن تصمیمات اداری ۱۰۷

- ه - مشورت در کارها ۱۰۸
- ز - تعلیم و تربیت ۱۰۸
- گفتار چهارم: دکرین «اداره خوب» ۱۱۰
- ۱- اداره خوب چیست؟ ۱۱۳
- ۲- حق براداره خوب ۱۱۵

فصل دوم: مقررات وقوانین ناظر بر اداره خوب

- گفتار اول: مقررات ناظر بر اداره خوب ۱۱۷
- الف - مسؤولیت دولت و کارکنان ۱۱۸
- ۱- دلایل اضرار و ترع خسارت ۱۱۹
- ۲- دعاوی نسبت به کارکنان دولت ۱۲۱
- گفتار دوم: تکالیف کارمندان و تخلفات اداری ... ۱۲۳
- ۱- منع جمع بین دوشغل درشی ۱۲۳
- ۲- رعایت بی طرفی در انجام وظیفه ۱۲۵
- ۳- عدم سودجویی ۱۲۵
- ۴- بی نظری ۱۲۶
- گفتار سوم: تخلفات و تنبیهات اداری ۱۲۷
- گفتار چهارم: تنبیهات اداری ۱۲۷
- اطلاعات درباره قانون رسیدگی به تخلفات اداری ۱۳۰
- فهرست منابع ۱۳۱

مقدمه

حقوق اداری رشته وسیعی است از حقوق عمومی داخلی، وسیع و گسترده است، برای این که تمامی وزارتخانه‌ها، همه سازمان‌های دولتی و تأسیسات عمومی و بالاخره تک تک افراد ملت را در مقام ارتباط با یکی از ارگان‌های عمومی و دولتی در بر می‌گیرد.

یکی از مؤثرترین الگوهای مطرح شده در زمینه حقوق اداری دکترین اداره خوب است. به این معنا که در انجام خدمات عمومی باید با رویکرد جدید بسیاری از مفاهیم و نهادهای حقوقی اداری را تحت تأثیر قرار داده و بی‌نظری کامل به آن است شود و از جانب‌داری یک‌طرفه احتراز گردد و با توجه به آیین‌های اداری که وجود دارد، ارائه خدمات عمومی تأمین حقوق افراد به نحو اطمینان‌بخشی تضمین گردد. این مهم در اصول اداری کشورهای دیگر هم مورد پذیرش قرار گرفته است.

اجرای دکترین اداره خوب یا خوب اداره کردن موجب تحول ژرفی در سازمان‌های اداری خواهد شد. به طوری که اگر بر این باور باشیم که به کارگیری آن در سازمان‌ها و ادارات دولتی همچون نقطه عطفی جهت پیدایش اداره‌ی شایسته و شکوفا خواهیم بود، اغراق نکرده‌ایم.

تردیدی وجود ندارد که قوانین مربوط به احکام اداره خوب در ایران کارآمد و کافی نبوده است از این رو گفتمان «دکترین اداره خوب در حقوق اداری ایران» از مباحث لازم و ضروری است که می‌باید پیرامون آن تحقیق کافی صورت پذیرد.

نقش دولت در خدمات عمومی و توجه بیشتر شهروندان به عملکرد دولت افزایش یافته، لذا اهمیت بحث از مبانی حقوق شهروندی در جامعه ایران بوده که نتوانسته کاستی‌های جامعه اداری امروزی و حقوق شهروندی را برطرف کند. هدف از این پژوهش، بررسی جایگاه اداره شایسته در حقوق اداری ایران، ایده‌های بی‌طرفی تناسب و لازمه وجود این مهم در ساختار اداری ایران بر اساس منابع قانونی، اسلامی و عقلی است.

موضوع مورد پژوهش از موضوعات مهم مرتبط با الزامات اداره خوب است و در حق اداره ایران چندان مورد بحث و تحقیق قرار نگرفته است و موضوعاتی مشابه این اصل چندان نتوانسته شبهاتی که در حقوق اداری به ذهن تبادر پیدا می‌کند را به نوعی برطرف سازد. کارش و کافی نبوده است مثل اصل بی‌طرفی قاضی در امور دادرسی. در این پژوهش سعی شده است در تألیف و تصنیفات از معمولی‌ترین روش گردآوری اطلاعات که روش کتابخانه‌ای است، استفاده شود.

همچنین پرسش‌ها و فرضیه‌هایی که ارائه شد به دلیل کمبود منابع ذهن نگارنده را به خود مشغول ساخته و او را واداشته تا بران پاسخگویی به آن‌ها بکوشد و از روش میدانی نیز استفاده شود، و پژوهش حاضر به همین منوال پایان یافته است. برای پاسخگویی به هر یک از سوالاتی که ذهن‌ریسند را مشغول کرده، گفتاری اختصاص یافته و تلاش شده است تا هندسه این کتاب خوب تنظیم شود و ارتباط منطقی میان بحث‌ها تا حد ممکن حفظ گردد.

در پایان از همه کسانی که در این راه بنده را هدایت نموده‌اند، سپاسگزارم.

و من التوفیق

رضا خطی دیزآبادی

بهار ۹۹